

Regional biblioteksplan Halland 2021-2024

Innehåll

Inledning	3
Prioriteringar och utvecklingsmöjligheter	4
Utveckla bibliotekens roll i det demokratiska samhället.....	4
Utveckla biblioteken som lärmiljöer.....	5
Fortsätta insatser för att höja den digitala kompetensen.....	6
Utveckla biblioteksrummet	6
Utveckla biblioteken till meröppna bibliotek	7
Fortsätta arbetet med personer med funktionsnedsättning	7
Fortsätta arbetet med nationella minoriteters språk och kultur	8
Fortsätta arbetet med personer med andra språk än svenska	8
Främja intresset för litteratur och bildning	9
Arbeta för barn och ungas rätt till läsglädje och ett eget språk	10
Inventera och analysera om biblioteken finns tillgängliga för alla	11
Arbeta med jämlik tillgång till information	11
Undersöka bibliotekens arbete med samhällsskydd och beredskap	12
Presentation av Region Hallands biblioteksverksamhet	13
Munkagårdsgymnasiet	13
Löftadalens folkhögskola	14
Katrinebergs folkhögskola	15
Medicinsk information och bibliotek.....	16
Regional biblioteksverksamhet	17
Uppföljning.....	17
Referenser	18

Inledning

I bibliotekslagens 17:e paragraf stadgas att alla kommuner och regioner ska anta en biblioteksplan för sin verksamhet på biblioteksområdet. Region Hallands biblioteksplan 2021-2024 samordnas i tid med Region Hallands kulturplan.

Planen skall omfatta de bibliotek som huvudmannen Region Halland ansvarar för. I dagsläget omfattar planen de två folkhögskolorna Katrineberg och Löftadalen, biblioteket på Munkagårdsgymnasiet, sjukhusbiblioteket (som finns både på Halmstads och Varbergs sjukhus) samt den regionala biblioteksverksamheten. Av dessa bibliotek tillhör alla utom sjukhusbiblioteket förvaltningen Kultur och skola. Sjukhusbiblioteket sorterar under Forskning och utvecklingsavdelningen, FoU Halland.

Den regionala biblioteksverksamheten skiljer ut sig i så måtto att den inte i någon större utsträckning möter hallänningen direkt. Folkhögskolebiblioteken och gymnasiebiblioteket har elever och personal som sin främsta brukargrupp, sjukhusbiblioteken möter personal, patienter och anhöriga (sjukhusbiblioteket är Hallands största personalbibliotek). Den regionala biblioteksverksamhetens uppdrag är att i samverkan med kommunerna stödja folkbiblioteken i deras utveckling. Den regionala biblioteksverksamhetens brukare är med andra ord folkbiblioteken, som i sin tur står för mötet med hallänningen.

De regionala biblioteken ingår i ett större halländskt bibliotekslandskap där även samtliga folk- och skolbibliotek samt högskolebiblioteket återfinns. Region Halland har en intention att samverka med dem alla. Därför är den regionala biblioteksplanen framtagen i samverkan och dialog med alla offentliga bibliotek i Halland. Det som förenar är målgrupperna. Elever från grund- och gymnasieskolor använder skol- och folkbibliotek, studenter använder högskole- och folkbibliotek, personal inom sjukhusen har tillgång till folk- och sjukhusbibliotek. Forskare anställda vid Region Halland har tillgång till det medicinska bibliotekets forskarmaterial men hade behövt få tillgång även till högskolebibliotekets samlingar.

Mycket förenar och den gemensamma drivkraften är att ge hallänningarna god bibliotekservice. För att uppnå detta har en gemensam inventering gjorts och följande prioriteringar har identifierats. Flera, men inte alla, är gemensamma och kommer att ligga som grund för ett fortsatt gemensamt utvecklingsarbete. I de flesta fall har stöd för prioriteringar återfunnits i bibliotekslagen.

Detta förslag är utarbetat av chefen för sjukhusbiblioteket, rektor och bibliotekarie på Munkagårdsgymnasiet, rektor och biblioteksansvarig på Katrinebergs folkhögskola, rektor och biblioteksansvarig på Löftadalens folkhögskola, regionbibliotekarie samt utvecklare på regionbiblioteket.

Processen vid framtagandet av denna plan har bestått i ett antal dialogmöten som regionbiblioteket bjudit in till, denna process startade för snart två år sedan. Genom möten och dialoger har vi fått en ökad kännedom och förståelse för varandras verksamheter vilket ger en god grund att stå på inför ett fortsatt gemensamt arbete att utveckla bibliotek, litteratur och läsning, såväl inom Region Halland som i regionen i stort.

Prioriteringar och utvecklingsmöjligheter

Utveckla bibliotekens roll i det demokratiska samhället

- Region Halland vill stärka bibliotekens roll i det demokratiska samhället genom att arbeta med brukarmedverkan, källkritik och källtillit, understödja elevers självkänsla samt verka för möjligheten till större valdeltagande.

Bakgrund och exempel:

Det bredaste av bibliotekens uppdrag är det som går under benämningen ”demokratiuppdraget” och som kommer till uttryck i bibliotekslagens ändamålsparagrafer:

- *Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.*
- *Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.*

Arbetet med demokratiuppdraget kan ske på en rad olika sätt och genomsyrar alla nivåer av biblioteksverksamheten. Nedan räknas olika insatser upp.

Arbetet med källkritik och källtillit är ett av de viktigaste. Detta gäller i synnerhet för skolbiblioteken, där undervisning i informationssökning och källkritiskt tänkande utgör grunden för all undervisning. Viktigt är att väcka en nyfikenhet kring hur information och desinformation sprids och hur man själv kan agera i olika situationer. Genom att ta upp aktuella exempel kan intresse väckas. Övningar i källkritiskt tänkande ingår i den reguljära undervisningen och ett större samarbete mellan skolbiblioteken och lärarkåren eftersträvas.

I en värld som till stor del består av osäker och opålitlig information behövs biblioteken som garant för tillgången till säker och pålitlig information och kunskap. Skolbiblioteken och sjukhusbiblioteket lyfter till exempel fram det fortsatta och grundläggande behovet av tillgång till dagstidningar och tidskrifter, både i digital och tryckt form, på flera språk.

Ett annat sätt att verka för det demokratiska samhällets utveckling är att göra biblioteksbrukarna mer involverade i bibliotekens innehåll och utformning. Genom biblioteksråd på skolorna ger man deltagarna möjlighet till påverkan men också en inskolning i en demokratisk process.

I en allt mer polariserad värld är bibliotekens samhällsengagerade och samhällsengagerande programverksamhet ett användbart redskap för att bibehålla en offentlig debatt och kunskapsdelning. Tillsammans med folkbiblioteken skall regionbiblioteket metodutveckla programverksamheten.

Bibliotekens roll som ett öppet och neutralt rum lyfts fram och bibliotekariernas förmåga att understödja kunskapssökande likaså. Att medverka till att minska gapet mellan olika grupper i samhället och att arbeta för en större inkludering är de offentligt finansierade bibliotekens ena grunduppdrag. Till nästa val vill därför skolbiblioteken och regionbiblioteket arbeta med demokratiuppdraget och bland annat understödja möjligheten till valdeltagande.

En viktig del i att verka för det demokratiska samhällets utveckling är folkhögskolornas arbete med att stärka deltagarnas självkänsla och ge dem redskap för att våga göra sina röster hörda. Biblioteken spelar roll genom att vara ett stöd i detta arbete.

Utveckla biblioteken som lärmiljöer

- Region Halland vill utveckla de egna bibliotekens funktion som lärmiljöer samt understödja de övriga bibliotekstyperna i deras arbete kring frågan.

Bakgrund:

Lärmiljötanken har fått förnyad aktualitet. Att bygga om ett bibliotek från samling till lärmiljö är ett strategiskt viktigt arbete som alla bibliotekstyper mer eller mindre arbetar med. Under följande år är det en prioriterad gemensam uppgift att genom erfarenhetsutbyte, omvärldsbevakning samt praktiskt genomförande fördjupa lärmiljötanken.

I en utbyggd lärmiljö ingår fyra delar: en genomtänkt lokal, tillgänglighet både i tid och rum, ett utvecklat och väl anpassat mediebestånd samt kompetent personal.

Samtliga regionala bibliotek arbetar med biblioteket som rum. Skolbiblioteken har i de flesta fall adekvata lokaler men ska arbeta vidare med att skapa lugna studieplatser och kanske också se över möjligheten att öka lokalytan. Löftadalens folkhögskola har för närvarande inget biblioteksrum och skall därför utreda möjligheten att skapa ett sådant.

Region Hallands medicinska bibliotek är i förändring, fokus har de senaste åren lagts på lärandet och framförallt forskningsdelen. För att tillgodose behoven har en grupp arbetat med idén att förändra de medicinska biblioteken till en lärmiljö. Lärmiljö är inte ett bibliotek, men biblioteket är en del av lärmiljön. Visionen är att skapa en miljö där Region Hallands medarbetare kan forska, studera och utveckla projekt i de lokaler som idag är bibliotek. I denna miljö finns personal från hela FoU som kan stötta och hjälpa användare i sitt arbete.

Personal som kan hjälpa dem som uppsöker en lärmiljö är av största vikt.Handledning och sökhjälp samt samarbete med lärarkåren är ett sätt att göra biblioteket till en lärmiljö och tillförsäkras eleverna än bättre service. Folkhögskolorna ska arbeta för att en gemensam bibliotekarietjänst skapas som kan leda bibliotekens utveckling i detta arbete.

När det gäller medier lyfter samtliga bibliotek inom Region Halland vikten av att utöka de digitala medierna. För skolorna handlar det bland annat om att ge deltagare tillgång till inlästa medier från Inläsningstjänst och vid behov Myndigheten för tillgängliga mediers digitala mediebestånd (Legimus) men också att på sikt kunna ge tillgång till e-litteratur.

Det medicinska biblioteket tillhandahåller databaser, e-resurser och tryckta medier. Många av dessa är licensierade och endast tillgängliga för läkare, sjuksköterskor och annan personal anställda av Region Halland. De utgör huvudsakligen användbar och evidensbaserad medicinsk information med direkt relevans för verksamheternas operativa vardag och för den forskning som bedrivs.

Fortsatta insatser för att höja den digitala kompetensen

- Region Halland vill arbeta med att minska det digitala gapet genom att öka hallänningarnas digitala förståelse samt understödja en hållbar digital struktur.

Bakgrund och exempel:

Det digitala gapet behöver fortsatt minska genom utbildningsinsatser. En större förståelse för vad samhällets digitala transformation innebär behövs. Skolorna har genom pandemin arbetat aktivt med digital undervisning och en grund har lagts. Utnyttjandet av övriga digitala resurser behöver utvecklas och tillgången till sådana ökar, något som skolorna vill arbeta aktivt med. Som exempel nämner Munkagårdsgymnasiet behovet av e-böcker. Skolbiblioteken kan spela en stor roll men det fordrar bibliotekariekompetens. Inrättandet av en gemensam bibliotekarietjänst på folkhögskolorna är ett led i detta.

Den regionala biblioteksverksamheten ska vara en part i den diskussion som väntar kring den digitala transformationens kostnader för den enskilda individen.

Avsaknaden av en säker digital infrastruktur lyfts allt mer och den regionala biblioteksverksamheten ska i samverkan med folkbiblioteken genomlysna frågor kring ägandeskap både till form och innehåll vad gäller bibliotekens resurser.

Utveckla biblioteksrummet

- Region Halland vill förbättra biblioteksrummets funktion och tillgänglighet.

Bakgrund och exempel:

Bibliotekens omvandling från tysta studierum till kulturhus med många olika typer av aktiviteter har gjort att man når fler målgrupper än tidigare och bättre uppfyller det demokratiska uppdraget. Men det har också gjort att man lämnat vissa grupper bakom sig; många känner behov av tystnad för att koncentrera sig. Behovet har ökat i och med att trångboddheten ökat.

Alla bibliotekstyper i Region Halland har som mål att skapa lugna studieplatser och en lärmiljö som uppmuntrar till studier och kunskapsinhämtande. Detta är lika viktigt för skolbiblioteken som sjukhusbiblioteket. Löftadalens folkhögskola som idag inte har någon bibliotekslokal ska sträva efter att inrätta en sådan.

Utveckla biblioteken till meröppna bibliotek

- Region Halland vill utveckla meröppet på de egna biblioteken samt understödja de övriga bibliotekstyperna i deras arbete kring frågan.

Bakgrund:

Att ge hallänningarna tillgång till biblioteksservice och bibliotekslokaler under fler av dygnets timmar är en prioriterad fråga för att öka tillgängligheten. Så kallat "meröppet" har kommit för att stanna, en biblioteksform som gör att besökare kan komma in via lånekort även när inte personal är på plats. Folkbiblioteken har flera meröppna bibliotek, högskolebiblioteket är på väg att bli ett sådant och sjukhusbiblioteken önskar bli ett sådant genom att koppla de anställdas siths-kort till bibliotekslokalen.

Under planperioden är det en prioriterad gemensam uppgift att genom erfarenhetsutbyte, omvärldsbevakning samt praktiskt genomförande fördjupa "meröppet".

Fortsätta arbetet med personer med funktionsnedsättning

- Region Halland vill arbeta med att utveckla metoder samt höja kunskapsnivån kring personer med funktionsnedsättning.

Bakgrund och exempel:

Alla har rätt till läsning och information anpassad efter det egna behovet. Skolbiblioteken arbetar ständigt med detta och har behov av ny kunskap och nya metoder. Prioriterade är elever med läs- och skrivsvårigheter samt elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Arbetet består i att öka inköpen av lättläst litteratur samt utveckla kunskapen om Myndigheten för tillgängliga mediers nätbaserade katalog Legimus samt tillhandahålla inlästa läromedel via Inläsningstjänst (ILT). Kompetenshöjande insatser för personal i hur dessa resurser används behövs också.

Sjukhusbiblioteket möter anhöriga och patienter med behov av extra stöd. Arbetet fokuseras på att ge medicinsk och annan information på ett sätt som gör denna lätt tillgänglig. Ett exempel är "Patienthyllan" där man samlar litteratur som behandlar olika sjukdomstillstånd i såväl romanform som i faktaböcker och biografier. Denna information kan vara enklare för den anhörige/patienten att ta till sig. Sjukhusbiblioteken förmedlar också information från 1177 och patientföreningar.

Alla ska ha tillgång till läsning och information. Här har folkbiblioteken en viktig roll och behöver ständig fördjupning av kunskap och metoder för att nå fram. Regionbiblioteket ska tillsammans med folkbiblioteken och intresseorganisationer arbeta fram en taxonomi kring arbetet med olika funktionsnedsättningar.

Pandemin har givit ökad uppmärksamhet i bibliotekens arbete med att nå personer som inte själva kan ta sig till biblioteken. Tjänsten *Boken kommer* har en lång historia där folkbiblioteken och regionbiblioteket ser ett behov att utveckla innehåll och metoder kring denna och närliggande, helt nya tjänster som alla syftar att nå de invånare som av olika anledningar inte kan uppsöka biblioteken.

Läsombuden – som verkar på olika äldreboenden, vårdhem och LSS-boenden – har en viktig funktion att fylla när det gäller att tillförsäkra de boendes tillgång till litteratur och läsning. Den regionala biblioteksverksamheten ska därför göra en förnyad satsning på dessa tillsammans med kommunerna.

Språkstart Halland ska ta fram paket lämpliga för olika kompletterande åtgärder samt riktade språkpaket på enkel svenska. Allt material om *Språkstart Halland* skall också finnas på lätt svenska. Detta kommer den regionala biblioteksverksamheten att ombesörja under planperioden.

Fortsätta arbetet med nationella minoriteters språk och kultur

- Region Halland vill arbeta med att utveckla metoder samt höja kunskapsnivån kring Sveriges fem nationella minoriteters språk och kultur.

Bakgrund och exempel:

Sveriges fem minoriteter och deras språk är prioriterade i bibliotekslagen (finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch). Att nå dessa grupper kan vara förenat med vissa hinder: Hur når man grupper som av olika skäl kanske inte vill ge sig tillkänna? Hur försäkras man sig om att det grupperna behöver ändå finns tillgängligt? I samarbete med folkbiblioteken har en taxonomi utarbetats för detta arbete, under planperioden kommer den att realiseras.

Teckenspråk har i Sverige en ställning som påminner om ett minoritetsspråk, även detta kommer att ingå i taxonomin.

Fortsätta arbetet med personer med andra språk än svenska

- Region Halland vill arbeta med att utveckla metoder för att stödja personer med andra språk än svenska.

Bakgrund och exempel:

Den regionala biblioteksverksamheten ser en vinst i att nya svenskar snabbt lär sig svenska samtidigt som modersmålet underhålls. En bred språklig kompetens är en tillgång för både individ och samhälle. Folkbiblioteken vill därför stödja både inlärandet av det nya språket – svenska – och behållandet av ursprungsspråket/ursprungsspråken. Genom metoden LFI (Läsning för integration) uppnås båda delarna och folkbiblioteken i Halland har efterfrågat utbildning i metoden.

Den regionala biblioteksverksamheten skall också via en inventering nå de författare som verkar i Halland men skriver på andra språk än svenska, inte så sällan med större läsekrets och större utgivning än författare som enbart skriver på svenska.

För att nå full framgång med insatsen *Språkstart Halland* behöver material kontinuerligt anpassas till de språkgrupper som ska nås. Även behovet av tolkar behöver regelbundet ses över. Detta kommer den regionala biblioteksverksamheten att ombesörja under planperioden.

Folkhögskolorna arbetar med nyanlända genom sina etableringskurser och man har lång erfarenhet av att ta tillvara en persons ursprungsspråk samtidigt som det svenska språket lärs in. Men det behövs hela tiden nya metoder och sätt för att göra detta på ett effektivt sätt. Skolornas bibliotek skall se över det material de tillhandahåller för denna grupp.

För att bibehålla spets och kompetens rekryterar sjukhusen personer med annat modersmål än svenska, det gäller alla yrkeskategorier. Det medicinska biblioteket behöver därför tillhandahålla vetenskaplig forskning på flera språk än svenska och engelska. Man tillhandahåller även lättläst litteratur för introduktion till det svenska språket. Det medicinska biblioteket ger också biblioteksintroduktion i samarbete med kliniker för att underlätta för nyanställda att anpassa sig till vårdvardagen.

Att arbeta med media på lättläst svenska sker i dialog med kommunerna inom området bibliotekslagens prioriterade grupper.

Främja intresset för litteratur och bildning

- Region Halland vill arbeta med metodutveckling inom läsfrämjande samt arbeta vidare med biblioteken som kulturhus.

Bakgrund och exempel:

Samtliga biblioteksenheter inom Region Halland ser en möjlighet till samverkan inom området både vad gäller kompetensutbildning, metodutveckling och praktisk programverksamhet. Sådan samverkan sker inte idag men under planperioden ska till exempel författarbesök riktade till personal och allmänhet genomföras på sjukhusbiblioteken. En särskild insats skall ske för att lyfta Region Hallands egna forskare genom programverksamhet tillsammans med folkbiblioteken. Region Hallands skolor ska i samverkan ordna föreläsningsserier kring aktuella ämnen. Samordnad kompetensutveckling utifrån gemensamma behov ska genomföras.

Även genom spelutveckling kan barn och unga uppmuntras till läsglädje: Berättelsen i spelandet och spelandets berättelse är något som uppmuntrar till kreativitet. Den regionala biblioteksverksamhetens arbete med detta ska intensifieras, bland annat genom satsningen Game Jam.

Folkbiblioteken i Halland har tagit steget att bli kulturhus – mötesplatser för eget skapande och möten med konstater. Region Halland ska stödja denna utveckling.

Folkhögskolorna arbetar med kultur och kreativitet som en del av den demokratiska utvecklingen. Genom estetiska uttrycksformer som dans, film, teater, bild, musik och ord tillägnar och/eller fördjupar sig deltagare i andra språk. På skolorna lär sig deltagarna både att uppleva och skapa kultur, vilket gör att de kan ta del av och bidra till samhällets konst- och kulturliv. Skolornas bibliotek bidrar till detta arbete genom att tillhandahålla plats för program- och utställningsverksamhet samt bidra till information och fördjupningslitteratur.

Arbeta för barn och ungas rätt till läsglädje och ett eget språk

- Region Halland vill systematisera arbetet med barn och ungas rätt till läsglädje och ett eget språk genom metodutveckling och struktur.

Bakgrund och exempel:

Samtliga skolbibliotek i Region Halland arbetar med att främja ungas rätt till läsglädje och vill fortsätta utveckla området. Alla tillhandahåller litteratur anpassade för målgrupperna och i de fall bibliotekspersonal finns sker litteraturtips enskilt och ibland i grupp. Lärarna spelar en stor roll.

Även sjukhusbiblioteken tillhandahåller litteratur för barn och ungdomar.

Folkbiblioteken har länge prioriterat arbetet med barns och ungas läsning. Nationellt, regionalt och kommunalt ser man ett behov av att systematisera, fördjupa och göra detta arbete hållbart över tid. Ett treårigt statligt läskyft kommer att bli en bärande del i detta.

Att stimulera barn och unga till läsning och språkutveckling sker bäst om flera professioner arbetar tillsammans; bibliotekarier från folk- och skolbibliotek, logopedi, barnhälsovård, pedagoger och förskolepedagoger, forskning m m. Ett professionsöverskridande samarbete ska uppmuntras.

Genom insatsen *Språkstart Halland* uppfyller Halland bibliotekslagens krav på språkutveckling för barn och unga. Insatsen behöver fortsatt implementering och metodutveckling. Forskning är påbörjad men denna behöver breddas och fördjupas.

Bokpratsstafetten, en kollegial delning av information och upplevelser kring årets barnboksutgivning, ska metodutvecklas och genrebredas.

Inventera och analysera om biblioteken finns tillgängliga för alla

- Region Halland vill undersöka hur de halländska biblioteken genom ökad samverkan kan nå fler och ge bredare och bättre service till hallänningarna.

Bakgrund och exempel:

Bibliotekslagen slår fast att biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Det är ett mått som biblioteken har svårt att redogöra för och den offentliga biblioteksstatistiken är inte tillräcklig för att ge beslutsunderlag. Regionbiblioteket vill därför tillsammans med folkbiblioteken skapa en översikt av biblioteksverksamheten utifrån ett halländskt perspektiv – där de kommunala gränserna finns men inte är de viktiga. Det gäller såväl geografisk spridning som innehåll.

Samtliga av Region Hallands egna biblioteksenheter behöver också arbeta med att göra sitt material tillgängligt digitalt, detta för att kunna nås överallt. Inför nästa planperiod påbörjas arbetet med en gemensam katalog och införandet av ett gemensamt biblioteksdatasystem, exempelvis Koha.

Arbeta med jämlik tillgång till information

- Region Halland vill arbeta för alla hallänningars jämlika tillgång till information i olika format.

Bakgrund:

En grundbult till bibliotekens existens är en vilja från beslutsfattare att alla invånare i Sverige ska ha en jämlik tillgång till information. Användarna av ett litet landsortsbibliotek ska i princip kunna få tag i samma information som en forskare på ett av de större universitetsbiblioteken. En deltagare på en folkhögskola ska kunna komma åt den information som ett specialbibliotek äger. Det medel svenskt biblioteksväsende har haft för att uppfylla detta är den så kallade fjärrlånekedjan. Tanken var att specialiserad litteratur och litteratur med få läsare skulle kunna lånas in från specialbibliotek och bibliotek med större samlingar. Detta möjliggjorde också att små bibliotek inte behövde hålla stora magasin. Fjärrlånekedjan sågs som en viktig del i den demokratiska processen. Under en rad av år har fjärrlånekedjan kraftigt försvagats.

Övergången till digitala medier har också försvagat tillgången till information. Kunskap som tidigare tillhandahölls i tryckt media som ägdes av biblioteken finns i allt högre utsträckning inlåst i olika databaser där biblioteken inte längre äger innehållet utan bara hyr det. Det gör att det rent juridiskt inte längre är möjligt att dela med sig av informationen utan databaserna får endast enligt avtal användas av det egna bibliotekets användare.

Jämlik tillgång till information handlar också om att kunna få hjälp att hitta och värdera information. Här har alla bibliotek en viktig uppgift att fylla och den beskrivs i avsnittet om bibliotekens demokratiska uppgift.

Några exempel:

- Sverige hade tidigare tre statligt finansierade lånecentraler samt ett depåbibliotek – bibliotek som tillhandahöll litteratur för i synnerhet folkbibliotekens behov. Idag är endast en av dessa enheter kvar, Sveriges depåbibliotek och lånecentral i Umeå.
- Litteratur på andra språk än svenska lånades tidigare ut av Internationella biblioteket i Stockholm. Samlingarna är nu inkorporerade i Stockholm stadsbiblioteks bestånd och lånas inte ut till övriga landet. En ny enhet har tillskapats, Mångspråkiga lånecentralen, i syfte att stödja den mångspråkiga medieförsörjningen för Sveriges bibliotek. Detta har medfört betydande problem för folkbibliotekens användare.
- Mycket av den facklitteratur som högskole- och universitetsbiblioteken tidigare lånade ut ligger i dag bakom låsta databasväggar.

För att säkerställa en jämlik tillgång till säker och pålitlig information ska Region Halland under planperioden vara en påverkanspart gentemot stat samtidigt som arbetet fördjupas kring samverkan mellan de olika bibliotekstyperna i Halland.

Undersöka bibliotekens arbete med samhällsskydd och beredskap

- Region Halland vill undersöka vilken roll de halländska biblioteken kan ha i arbetet med samhällsskydd och beredskap.

Bakgrund:

Coronapandemin har medfört ett ökat fokus på bibliotekens uppdrag i krissituationer. Diskussioner har förts kring stängning av bibliotek men fokus har även legat på hur verksamhet kan bedrivas på smittsäkert sätt, till exempel genom hemleverans av media.

Ett av förslagen i *Nationell biblioteksstrategi* är att biblioteken ska ingå i totalförsvaret och diskussioner pågår nationellt mellan Försvaret och MSB. Den övergripande tanken är att bibliotekens roll i kris är att skydda demokratin. Biblioteken i Halland följer arbetet men vill se en diskussion ur halländsk synvinkel kring ämnet. Region Halland vill i samverkan med alla bibliotekstyper undersöka hur bibliotekens arbete kring samhällsskydd och beredskap kan se ut.

Presentation av Region Hallands biblioteksverksamhet

Munkagårdsgymnasiet

10 § Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

Munkagårdsgymnasiet är den enda av Region Hallands skolformer som faller inom skollagen. Här finns idag ett väl fungerande skolbibliotek som väl uppfyller bibliotekslagens krav.

Biblioteket på Munkagårdsgymnasiet är beläget i skolans huvudbyggnad, i anslutning till lektionssalar där främst undervisning i de gymnasiegemensamma ämnena bedrivs. I biblioteket finns drygt 5 000 boktitlar, ca 50 tidskrifter, en dagstidning, skrivare/kopiator för eleverna, soffa samt bord och stolar för såväl studier som avkoppling. Biblioteket är öppet måndag-fredag 8.00-16.30, oberoende av bemanningen.

Nuvarande bibliotekarie har en heltidstjänst, men arbetar 70 procent. I tjänsten ingår en del arbetsuppgifter som inte är biblioteksrelaterade, men då dessa sköts på plats i biblioteket så har eleverna tillgång till en bibliotekarie ca 28 timmar i veckan. Biblioteket får ett årligt anslag på 80 000 kr för inköp av böcker och tidskrifter, varav 46 000 gick till tidskrifter 2020. I detta ingår även tidskrifter till lärare och annan personal. Kostnaderna för databaser samt drift och support för bibliotekssystemet belastar IT-budgeten.

Munkagårdsgymnasiet var först i Halland och Sverige att införa open source-systemet Koha för sin verksamhet vilket ledde till att eleverna själva kunde låna. Munkagårdsgymnasiet har varit en förebild för flera andra av Hallands bibliotek och både de medicinska biblioteken och folkhögskolorna vill nu använda Koha för att öka servicegraden gentemot sina användare. Fjärrlån görs från Varbergs bibliotek och via Libris. När det gäller databaser har eleverna tillgång till Nationalencyklopedin, Landguiden och Global Grant. De blir automatiskt inloggade när de är på skolan eller elevboendet.

Det mesta när det gäller inköp och utlåning av läromedel går via biblioteket. Skolan har inte tillgång till e-böcker, men en del lärare använder sig av e-läromedel. Skolan har ett abonnemang på Inläsningstjänst som ger alla elever tillgång till inlästa läromedel. Bibliotekarien ansvarar tillsammans med IT-ansvarig på skolan för administration och demonstration av tjänsten, samt support till elever och personal. Biblioteket har tillgång till Myndigheten för tillgängliga mediers digitala mediebestånd (Legimus) och kan på så sätt hjälpa de elever som behöver särskilda format för sina studier.

Biblioteket är integrerat i den pedagogiska verksamheten genom exempelvis bokprat och boktips i svensk- och engelskundervisningen, deltagande i läsprojekt i svenskan samt att bibliotekarien är delaktig i andra projekt som t.ex. temadagar kring de globala målen. Bibliotekarien ingår i nätverket av gymnasiebibliotekarier i Halland som träffas 1–2 gånger per år.

Folkhögskolorna

Vikten av språket och det skrivna och talade ordet har alltid varit central inom folkbildningen och dess folkhögskolor. Demokratiperspektivet har genom alla år varit en grund för folkbildningens verksamhet, med målet att öka delaktigheten i samhället och därigenom skapa förutsättningar för alla att delta i det demokratiska samtalet. Likaså tillhör spridandet och utvecklandet av kultur och kreativitet folkhögskolans uppdrag. Uppdragen är gemensamma för Region Hallands två folkhögskolor men biblioteksverksamheterna ser olika ut och presenteras därför var för sig.

Löftadalens folkhögskola

Under 30 år drev Löftadalens folkhögskola, som pionjär på området, en läs- och skrivlinje för dem med dyslexi och läs- och skrivsvårigheter. Idag arbetar man för att hjälpa till att ge nyanlända på väg att etablera sig i Sverige ett språk för delaktighet och tillgänglighet i samhället.

Folkhögskolans bibliotek har genom åren haft olika utformning och biblioteket har flyttats runt i skolans byggnader. Det nuvarande fysiska biblioteket består dels av ett korridorsbibliotek, med möjlighet för såväl deltagare som personal och besökare att låna böcker, dels av klassrumsbibliotek med litteratur som används främst på respektive kurs. Här finns ett behov av ändamålsenliga bibliotekslokaler som även kan fungera som studieutrymme för deltagarna.

Skolan har idag möjlighet att tillgodose deltagarnas behov av talböcker via Legimus samt lärhjälpmedel i form av rättstavningsprogram med mera, i övrigt saknas medieanslag. Målet inför nästa år är en budget på 40 000 kr; 25 000 kr för bokinköp och 15 000 kr för dagstidningar och tidskrifter.

Personalmässigt har biblioteksansvaret varierat från att ha en bibliotekarie anställd någon/några dagar i veckan till att ingå som en del i en på skolan anställd personals tjänst. I nuläget finns inget delegerat personalansvar för biblioteket.

Samtliga kurser arbetar på ett eller annat sätt med språk, vare sig man som på allmän kurs arbetar med språket tematiskt eller som på Musikallinjen där man läser in och övar uttryck i musikaltexter. Singer/Songwriterlinjen och Musikproducentlinjen skriver texter som uttrycks i musik, medan Keramiklinjen och Bild- och konstlinjen uttrycker språket i sin konstnärliga process. Dansen som språk är också representerad på skolan. Skolan har idag mindre referensbibliotek kopplade till de olika kurserna. Med ett bibliotek skulle denna litteratur göras tillgänglig för alla deltagare och all personal. Biblioteket skulle också fungera som en utställningslokal/scen för att skapa en kulturell mötesplats på folkhögskolan.

På allmän kurs erbjuds idag skönlitteratur på schemat. Kreativt skrivande är ett valbart ämne på den så kallade "livsluftstimmen" vilken omfattar hela skolan. Familjekursen Skriva erbjuds för första gången sommaren 2019 vilket möjliggjorde för föräldrar och barn att tillsammans eller på egen hand utforska sitt språk och skrivande. Med ett bibliotek med fokus på skönlitteratur, där deltagarna får vara med och bestämma inköp, blir tröskeln för att börja utforska det skrivna ordet lägre. Även sommarkursdeltagare och bed&breakfast-besökare kommer att ha tillgång till biblioteket. Önskemål finns om en bokbytarhylla där deltagare och gäster kan byta böcker.

Katrinebergs folkhögskola

Historiskt har boken i allmänhet haft en stark ställning i folkhögskolevärlden och på Katrinebergs folkhögskola, den första katalogen är daterad till 1903. Folkhögskolans bibliotek är del av och främjar de uppdrag folkhögskolan har: Demokrati-, Mångfalds-, Utbildnings- och Kulturuppdraget. Nämnas bör att ämnet Litteratur ges vid allmänna kursen som särskilt ämne och ingår således inte i ämnet Svenska.

Skolans bibliotek har en placering som gör att det är lättåtkomligt. I biblioteket finns det ca 12 600 titlar och 37 tidskrifter/tidningar som skolan prenumererar på. Vid varje terminsstart sker en genomgång med deltagare om hur biblioteket fungerar och hur man hittar böcker i ett bibliotek. Vid detta tillfälle får alla deltagare ett lånekort. I bibliotekslokalen finns datorer för deltagarnas informationsbehov. Bibliotekslokalen erbjuder också en lugn och ostörd studiemiljö för de deltagare som så önskar.

Katrineberg har ingen bibliotekarie utan tjänst finns kopplad till administrationen och utgör ca 20 procent. Biblioteket är helt öppet under skoltid samt fram till kl. 21 måndag-torsdag. Till biblioteket är ett råd knutet med 8 representanter för lärare och deltagare. Rådet har stort inflytande över inköp. Anslaget till biblioteket är för närvarande 80 000 kr årligen.

Via biblioteket har deltagare tillgång till inlästa medier från Inläsningstjänst och vid behov Legimus. En särskild avdelning finns för Nobelpristagare i litteratur liksom en särskild hylla för Hallandslitteratur. Ett grunduppdrag är att hålla ett aktuellt och varierat utbud av tryckta och elektroniska medier samt databaser.

Bibliotekets uppgift är att vara en pedagogisk resurs för kursdeltagare och för den pedagogiska personalen. Biblioteket arbetar för att väcka läslust och stimulera till läsning. Man arbetar också med att väcka deltagarnas nyfikenhet och ge förutsättning för kritiskt kunskapssökande.

Skolan önskar utveckla handledning och undervisning i informationssökning och källkritik. Önskemål finns även att biblioteket ska få möjlighet att anordna författarbesök som kan stimulera den allmänna samhällsdebatten.

Medicinsk information och bibliotek

Sjukhusbibliotek är ett samlande begrepp för en rad olika biblioteksverksamheter. Det verksamheterna har gemensamt är att de finns på sjukhus. Vanligen är de medicinska fackbibliotek som bidrar till att vården kan ske på säkert sätt i enlighet med evidensbaserad forskning.

Region Hallands två sjukhusbibliotek är i huvudsak medicinska fackbibliotek inom ämnena medicin och vård. Det medicinska biblioteket vänder sig främst till vårdpersonal och regionanställda forskare. Här finns också en stor samling tryckt litteratur och information om sjukdomar och funktionshinder, tillgänglig för patienter och anhöriga. Verksamheten är lokaliserad till sjukhusen i Varberg och Halmstad och har fem medicinska bibliotekarier på heltid.

Det medicinska biblioteket tillhandahåller databaser, e-resurser och tryckta medier. Många av dessa är licensierade och endast tillgängliga för läkare, sjuksköterskor och annan personal anställda av Region Halland. De utgör huvudsakligen användbar och evidensbaserad medicinsk information med direkt relevans för verksamheternas operativa vardag och för den forskning som bedrivs.

Det medicinska biblioteket är idag en naturlig del i den kliniska vården och bidrar till att vården kan bedrivas med bästa tillgängliga kunskap, förankrad i vetenskapen. Medicinskt kunniga bibliotekarier har i uppdrag att stödja och utbilda vårdpersonal i informationssökning och att ta fram underlag för vårdriktlinjer och forskning. Bibliotekarierna är en stödfunktion för vårdpersonalen i deras kompetensutveckling, fortbildning och forskning och anordnar olika typer av utbildningar och handledningar. Det kan till exempel vara utbildningar eller handledning i informationssökning och referenshantering som vårdpersonal kan ta del av.

De medicinska bibliotekariernas kunskaper i litteratur inom såväl de medicinska som de allmänna områdena bidrar till att relevant litteratur kan köpas in som kompletterar bestånden. År 2020 köptes tryckta medier för 101 000 kr.

- Medicinskt fackbibliotek med vetenskaplig information för vårdanställda, forskare och studenter
- Medicinskt fackbibliotek med målgruppsanpassad information till patienter och deras närstående
- Allmänlitteratur för patienter och vårdanställda vid sjukhuset för rekreation och kultur
- Barn- och ungdomslitteratur och medicinsk information anpassad efter barns kompetenser

Regional biblioteksverksamhet

Den regionala biblioteksverksamheten ska stärka folkbibliotekens utveckling i alla kommuner i Halland. Arbetet innefattar att främja samverkan, att ge fortbildning och stöd i att driva projekt och att omvärldsbevaka. Regionbibliotek Halland förmedlar metodkunskap från andra regioner och län till halländska bibliotek, och omvänt. En viktig påverkansroll är att tillsammans med andra regioner, kommuner och nationella institutioner utforma den nationella biblioteksverksamheten.

Enligt bibliotekslagen ska Regionbibliotek Halland, tillsammans med övriga regionala biblioteksverksamheter i länet, ha en antagen biblioteksplan. Regionbibliotek Halland ska tillsammans med folkbiblioteken kontinuerligt följa upp hur biblioteksplanernas kvalitet kan höjas.

Regionbiblioteket består av sju anställda, sex av dessa med bibliotekariekompetens. Alla är experter inom särskilda utvecklingsområden: biblioteksverksamhet för unga, för barn, bibliotekslagens prioriterade grupper, biblioteksrummet, skolbibliotek, läsfrämjande med mera.

Till kärnområdena för den regionala biblioteksverksamheten hör små barns språkutveckling och utveckling av metoder för bibliotekens arbete med litteratur och digitala tjänster.

Uppföljning

Denna plan kommer att följas upp på två sätt. Dels genom informella samtal i den arbetsgrupp som tagit fram underlaget till planen. Dels genom varje verksamhets vanliga uppföljningsarbete.

Referenser

Bibliotekens internationella manifest (2014). Stockholm: Svensk biblioteksörening
<https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/01/bibliotekens-internationella-manifest-webb-utskrift.pdf>

Alternativt:

Unescos folkbiblioteksmanifest 1994 (1995). Stockholm: Svenska unescorådet (elektronisk resurs 2020-05-04)
<http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/08/Unescos-folkbiblioteksmanifest-Nr-2-1995.pdf>

Bibliotekslag. Svensk författningssamling 2013:801 (elektronisk resurs 2020-04-30)
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

De nationella minoriteterna och biblioteken: judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och urfolket same : lagar, konventioner och minoritetspolitik (2020). Stockholm: Kungliga biblioteket, Enheten för nationell bibliotekssamverkan

Ranemo, Cecilia (2019). *Sjukhusbibliotek 2019 – för säkrare vård*. Stockholm: Kungliga biblioteket (elektronisk resurs 2020-04-30)
<https://libris.kb.se/bib/kwkpjzlh5cncpl>